

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ,
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К.Д. УШИНСЬКОГО»

Хмельницька гумантарно-педагогічна академія (Україна)

Юго Западний університет «Неофіт Рілські» (Болгарія)

Велікотирновські Університет «Св.Св.Кіріл і Методій» (Болгарія)

Харбінський інженерний університет (Китай)

Міжнародний Незалежний Університет Молдови (ULIM) (Молдова)

УПРАВЛІННЯ ТА ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ: ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

*ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
21 листопада 2025 року*

DOI: <https://doi.org/10.24195/MIE2025>

УДК: 378.11+371.201+658.401.2

У677

ОРГКОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Сакалюк О. О. – завідувач кафедри освітнього менеджменту та публічного управління ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», кандидат педагогічних наук, доцент.

Ручкіна М. М. – доцент кафедри освітнього менеджменту та публічного управління ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», кандидат педагогічних наук, доцент.

Рецензенти:

Корнешук В. В. – завідувач кафедри психології та соціальної роботи Національного університету «Одеська політехніка», д.пед.н., професор

Воронова С. В. – завідувач лабораторії якості освіти Державного університету інтелектуальних технологій і зв'язку, к. пед. н.

Рекомендовано до друку Вченою радою ДЗ «ПНПУ імені К. Д. Ушинського», протокол №8, від 25 грудня 2025 року.

Відповідальність за зміст матеріалів несуть їх автори.

Управління та інновації в освіті: досвід, проблеми та перспективи:

У677 збірник матеріалів міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса 21 листопада 2025 року Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2025. 145 с.

До збірника увійшли матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої управлінню закладами освіти, досвіду, проблемам та перспективам їх розвитку.

Науковці та здобувачі освіти висвітлюють питання щодо управління освітнім процесом в умовах розвитку інноваційного середовища та організаційно-психологічних аспектів менеджменту в освіті.

УДК: 378.11+371.201+658.401.2

© Університет Ушинського, 2025

- безперервність емоційного контакту з дорослим;
- формування стійких прив'язаностей;
- індивідуальну підтримку навчання та розвитку;
- соціалізацію в умовах наближених до звичайної сім'ї.

Водночас на батьків-вихователів покладаються завдання компенсації попередніх травматичних досвідів дітей, корекції порушень розвитку, підтримки здоров'я, сприяння соціальній адаптації.

У відповідь на виклики війни Кабінет Міністрів України ухвалив низку змін, спрямованих на забезпечення захисту дітей. Постанова КМУ «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо захисту прав дітей на період надзвичайного або воєнного стану» передбачає:

- можливість тимчасового влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, до прийомних сімей та ДБСТ понад звичайні обмеження кількості дітей, але в межах нормативів;
- спрощення процедури встановлення опіки та піклування родичами;
- пріоритетність сімейних форм виховання над інституційним доглядом навіть в умовах надзвичайної ситуації.

На нашу думку ці зміни спрямовані на мінімізацію перебування дітей в інтернатних установах, адже вони не можуть забезпечити повноцінний комплекс потреб дитини, особливо в умовах війни. Окрім того, 26 листопада 2024 року Уряд України затвердив Стратегію забезпечення права кожної дитини на зростання в сімейному оточенні, яка враховує воєнні реалії та визначає ключові цілі до 2028 року та передбачає, що:

- 95% дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, мають виховуватися в сімейних формах;
- зменшення на 30% кількості дітей в інституціях та на 80% – дітей до трьох років;
- збільшення на 30% кількості дітей з інвалідністю та/або з ООП, які отримують послуги у територіальних громадах.

Звісно, окреслена вище стратегія не передбачає негайного закриття всіх інституційних закладів; її ключова мета – спочатку створити умови, за яких діти зможуть залишатися у своїх громадах, отримуючи необхідні послуги, а інституційний догляд поступово втратить потребу.

Отже, військові події в Україні актуалізують питання розширення сімейних форм виховання як найбільш гуманного, ефективного та науково обґрунтованого способу забезпечення прав дітей. Науковий дискурс та нормативні зміни підтверджують потребу у переорієнтації державної політики з інституційних форм догляду на сімейні. Дитячі будинки сімейного типу, прийомні сім'ї, опіка родичів і розвиток послуг у громаді мають стати пріоритетом системи захисту дітей у повоєнній відбудові.

Література

1. Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» № 2342-IV від 13 січня 2005 року: станом на 20.01 2018 р.

безперервність навчального процесу, а й безпеку, психологічну підтримку та соціальну згуртованість учнів і педагогів.

Література

1. Державно-громадське управління закладами загальної середньої освіти на засадах суб'єктної партнерської взаємодії: монографія [Електронне видання] /О. М. Онаць, І. В. Саух, Б. Г. Чижевський, Л. М. Попович, А. Ю. Данко. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2024. 225 с. DOI <https://doi.org/10.32405/978-966-983-484-3-2024-225>
2. Механізми реалізації державно-громадського управління закладами освіти в умовах самоврядування : практ. посіб. [Електронне видання] / Л.М. Калініна, Г.М. Калініна, Н.І. Лісова, І.Ю. Мосякова, В.А. Нідзієва; за наук. ред. проф. Л.М. Калініної. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2024. 124 с. DOI <https://doi.org/10.32405/978-966-983-486-7-2024-124>
3. Семенов О.М., Вовк М.П. Педагогічне партнерство в умовах воєнних реалій: досвід співпраці Ін-ту педагогічної освіти і освіти дорослих ім. І. Зязюна НАПН України і СумДПУ ім. А.С.Макаренка. *Вісник НАПН України*. 2022. Т. 4, № 2. С. 1–14. DOI: 10.37472/v.naes.2022.4214.
4. Соціально-педагогічне партнерство закладів освіти та соціальних інституцій під час війни: матеріали IV Всеукраїнського круглого столу / За заг. ред. Т. Куниці. Івано-Франківськ: НАІР, 2025. 124 с.
5. Усік А. Розвиток антикризового менеджменту керівників закладів загальної середньої освіти: теоретичний аспект. URL: <https://visnyk.chnpu.edu.ua/download/vs157/46.pdf/> (дата звернення: 15.11.2025).

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА РОМСЬКИХ ДІТЕЙ У НАВЧАННІ: ЗНАЧЕННЯ РОДИННОГО ТА ШКІЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

Наталія Черненко, Україна
Ірина Бринза, Україна

Освіта ромських дітей в Україні залишається складним і багатогранним завданням, що потребує системної психолого-педагогічної підтримки. Родинне та шкільне середовище виступають ключовими чинниками, які визначають успішність інтеграції ромських дітей в освітній процес та їхню соціалізацію.

Дослідження українських науковців показують, що сім'я для ромських дітей є основним джерелом цінностей та культурної ідентичності [1; 2; 4]. Проблемою залишається низький рівень освітньої мотивації батьків, що часто призводить до недостатньої підтримки дітей у навчанні. Водночас, проекти громадських організацій (2017–2020 рр.) довели, що залучення батьків до шкільних програм підвищує відвідуваність та успішність ромських учнів [7]. Як зазначає Л. Прохоренко (2021), важливо враховувати психологічні виклики родин у кризових умовах, адже саме вони впливають на здатність сім'ї підтримувати дитину [8].

У 2020–2023 рр. Міністерство освіти і науки України акцентувало увагу на створенні «безпечного освітнього простору», де психологічна служба закладу освіти має допомагати дітям з вразливих груп [5,6]. Вчителі, які застосовують інклюзивні методики, демонструють кращі результати у роботі з ромськими дітьми: зменшення рівня тривожності та підвищення мотивації до навчання [9]. У дослідженнях Херсонського державного університету (2020) підкреслюється, що психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами має бути системним і включати співпрацю з родиною [3].

Науковці підкреслюють, що ефективна підтримка можлива лише за умови партнерства між батьками та педагогами. Дослідження 2018–2022 рр. показали: коли заклад освіти активно співпрацює з родиною, рівень адаптації ромських дітей зростає, а ризик відсіву з навчання зменшується [2; 10]. Психологи наголошують на важливості індивідуального підходу, врахування культурних особливостей та створення програм, що поєднують навчання з розвитком соціальних навичок.

Основними викликами залишаються стереотипи та упередження щодо ромських дітей, а також економічні труднощі їхніх сімей. Перспективним напрямом є розвиток інклюзивної освіти, підготовка педагогів до роботи з багатокультурними класами та залучення батьків до освітніх стратегій. Важливим кроком може стати реалізація рамки психолого-педагогічної підтримки, яка має забезпечити системність і сталість допомоги.

За підтримки Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ), у межах проєкту, що впроваджується БО БФ «Вітри змін» спільно з ГО «Парк інновацій», було здійснено емпіричне дослідження, що спрямоване на аналіз особливостей психолого-педагогічної підтримки ромських дітей з боку родини та закладів загальної середньої освіти в період їхнього навчання. У дослідженні взяли участь діти шести громад Одеської області, зокрема: Петропавлівська (с. Петропавлівка); Фараонівська (с. Фараонівка); Новоборисівська (с. Поплавка); Одеська (с. Нерубайське, с. Корсунці) та Балтська (с. Пасат). Опитано 68 дітей шкільного віку, серед яких: 38 дітей (5–9 класів); 17 дітей (1–4 класів); 13 дітей (10–11 класів). В дослідженні використано авторський опитувальник у формі анкети-інтерв'ю. Для візуалізації результатів опитування побудовані діаграми. Діаграма результатів за питаннями «Чи ходиш ти до школи регулярно (кожного дня)?» представлено на рис.1 і на запитання «Як ти почуваєшся у школі?» на рис. 2.

Рис. 1. Розподіл відповідей дітей

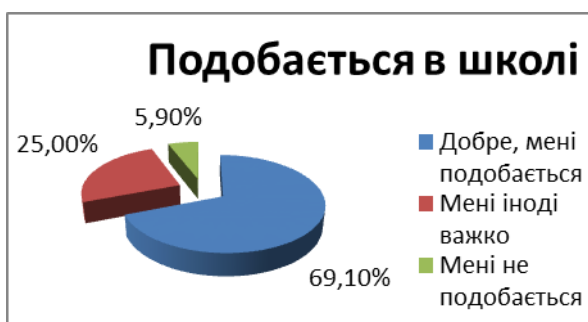

Рис. 2. Розподіл відповідей дітей

Отримані дані свідчать про високий рівень регулярності шкільного відвідування серед опитаних дітей-ромів. Більшість дітей (73,5%, n=50) повідомили, що вони відвідують школу щодня, що може вказувати на сформовану навчальну мотивацію, стабільну сімейну підтримку та відсутність значущих бар'єрів для участі в освітньому процесі. Водночас 19,1 % опитаних (n=13) зазначили, що відвідують школу інколи. Такий показник може свідчити про часткові труднощі: періодичні проблеми зі здоров'ям, сімейні обставини, нерегулярний графік, недостатню мотивацію або інші фактори, що впливають на стабільність освітньої участі. Лише 7,4 % учасників (n=5) відповіли «ні», що свідчить про повну відсутність регулярного відвідування школи і може потребувати окремої уваги, зважаючи на можливі ризики освітньої дезадаптації, пропуски навчального матеріалу та соціально-емоційні труднощі.

Наступні результати свідчать про загалом позитивне ставлення дітей до шкільної діяльності або процесу навчання. Більшій кількості дітей подобається навчатися у школі (69,1%, n=47), що демонструє високий рівень задоволеності, мотивації та емоційного комфорту. Помітна частка учасників виявила певні труднощі у навчанні (25%, n=15), що може вказувати на наявність певних труднощів, які не є критичними, але потребують уваги. Такі труднощі можуть бути пов'язані з навантаженням, рівнем складності завдань, індивідуальними особливостями або зовнішніми факторами. Невелика група якій не подобається навчатися у школі складає лише 6% (n=4), що може бути сигналом про те, що для частини дітей умови або формат діяльності можуть бути некомфортними чи не відповідати їхнім очікуванням.

Діаграма результатів за питаннями «Як до тебе ставляться вчителі у ЗЗСО?» представлено на рис. 3 і на питання «Чи легко тобі дається навчання в ЗЗСО?» на рис. 4.

Рис. 3. Розподіл відповідей дітей

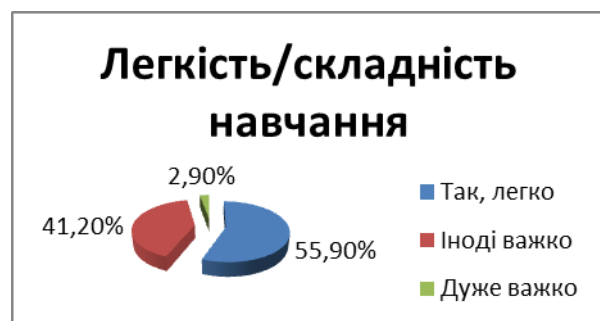

Рис. 4. Розподіл відповідей дітей

Отримані дані демонструють позитивне сприйняття дітьми-ромами ставлення вчителів до них в закладі освіти. Переважна більшість відповідей дітей 73,5% (n=50) свідчить про задоволення комунікацією, комфортними відносинами з вчителями. Водночас 26,5% (n=17) мають змішане враження від взаємовідносин з педагогічним колективом. Такі діти, як правило, періодично стикаються з дисциплінарними, навчальними труднощами.

Відносно результатів суб'єктивного сприйняття дітьми рівня легкості/складності навчання у закладі освіти встановлено, що переважна

більшість учасників 56% (n=38) справляється з навчанням, що свідчить про високий рівень упевненості, сформованість необхідних умінь та відсутність значущих бар'єрів у процесі діяльності. Такий розподіл може відображати як достатню підготовленість ромських дітей до шкільного навчання, так і відповідність освітніх завдань їхньому поточному рівню компетентності.

Водночас 41,2% дітей (n=28) зазначили про складність у навчанні, що вказує на наявність певних епізодичних труднощів, які можуть бути пов'язані з індивідуальними відмінностями у темпі роботи, потребою в додаткових поясненнях, рівнем мотивації або ситуативними чинниками, які впливають на сприйняття складності. Висока частка цієї категорії сигналізує про доцільність гнучкого підходу та можливість додаткової підтримки для цієї групи.

Найменша категорія (3%, n=2) представлена респондентами, які стикаються зі значними ускладненнями, що може свідчити про невідповідність рівня завдань їхнім можливостям або про наявність стійких бар'єрів, що потребують індивідуалізованих інтервенцій.

Діаграма результатів за питаннями «Чи отримуєш ти допомогу з навчання вдома?», представлена на рис. 5. На питання «Як часто ви контактуєте з вчителями або адміністрацією закладу освіти?» на рис. 6.

Рис. 5. Розподіл відповідей дітей

Рис. 6. Розподіл відповідей батьків

Отримані дані демонструють значну участь родини (переважно братів/сестер) у підтримці своїх братів та сестер в навчанні. Варто зауважити, що серед опитаних дорослих найпоширенішим рівнем освіти, яку отримали самі батьки є рівень неповної середньої освіти – 36 осіб. 7 осіб здобули професійно-технічну освіту, а лише 5 жінок мають вищу освіту. Водночас 10 респонденток мають лише початкову освіту, а 10 – не мають освіти взагалі. Тому, допомога в навчанні надіється старшими у сім'ї дітьми. Переважна більшість 60,3% (n=41) дітей зазначили, що так, родина їм допомагає, що свідчить про високий рівень сімейної замученості і є важливим чинником емоційного благополуччя, навчальної мотивації та стабільності дитини чи підлітка. Водночас 35,3% (n=24) дітей вказують на брак часу, ресурсів або можливостей у сім'ї, або ж на розвиток більшої самостійності учасника, що важливо враховувати, адже відсутність сімейної залученості може бути фактором ризику для формування навчальних труднощів або зниження залученості. Нерегулярну допомогу надають тільки 4,4% (n=3) члена родин, що демонструє залежність допомоги від конкретних обставин. Для таких

респондентів підтримка є ситуативною і може коливатися залежно від завантаженості батьків чи складності завдань.

Половина батьків 50,0% (n=34) повідомляють, що часто контактують із закладом освіти, що є важливим позитивним сигналом, який може свідчити про: довіру та відкритість частини ромських родин до шкільних інституцій; зацікавленість батьків у навчанні дітей. Отриманий результат ламає стереотип про «відсутність контактів» між ромськими батьками та закладом освіти і демонструє потенціал для подальшої взаємодії. Майже третина батьків мають контакти з учителями лише зрідка (32,4%, n=22), що може означати про: обмежений доступ до інформації (мовний бар'єр, низька довіра, відсутність стабільного зв'язку); страх оцінювання або негативного досвіду, зокрема через попередні випадки дискримінації; невпевненість у власній освітній компетентності або відчуття «нерівності» у спілкуванні з педагогами; те, що контакти відбуваються переважно в ситуаціях проблем або конфліктів, а не системно. Така група є «коливною» – з нею можна ефективно працювати через доступні та ненав'язливі форми залучення. Майже кожен шостий респондент взагалі не має контактів із закладом освіти (17,6%, n=12), що вказує на: бар'єри довіри та комунікації, що можуть мати як соціальні, так і культурні корені; маргіналізацію родин, які не відчують включності в шкільне середовище; можливу відсутність стабільного відвідування закладу освіти дітьми, або нерегулярність освітнього процесу; брак навичок взаємодії зі структурами влади та формальними інституціями. Дані батьки потребують цілеспрямованої підтримки та соціального супроводу.

Отже, за результатами проведеного емпіричного дослідження можна зробити наступні висновки.

1. Виявлено загальну позитивну динаміку залученості дітей ромських родин до шкільного життя як у контексті регулярності відвідування, так і ставлення до навчання. Навчання для більшості ромських дітей є доступним і психологічно прийнятним, проте окремі групи потребують індивідуальної підтримки та адресних інтервенцій для забезпечення рівних освітніх можливостей.

2. Встановлено позитивне ставлення дітей ромського походження до взаємодії з учителями та до власного навчального досвіду у закладі освіти. Отримані дані демонструють позитивні тенденції у ставленні та залученні ромських дітей до навчання, але водночас окреслюють потребу в гнучких та підтримувальних підходах для окремих дітей, які стикаються з епізодичними або стійкими труднощами, що створює підґрунтя для посилення інклюзивних практик та підвищення якості освітньої підтримки в умовах сучасного шкільного середовища.

3. Доведено, що сімейна підтримка є ключовим ресурсом для навчальної активності ромських дітей, але водночас відзначена наявність дітей, для якої її нестача може створювати додаткові освітні та емоційні виклики, що підкреслює необхідність розвитку додаткових форм підтримки, зокрема педагогічних чи соціальних, для підвищення рівня залученості та успішності дітей в освітньому середовищі.

4. Засвідчено нерівномірність у залученні ромських родин у шкільне життя. Попри значну частку батьків, які активно контактують із педагогами, існує суттєва кількість сімей із низьким або нульовим рівнем взаємодії з педагогічним колективом закладу освіти, що підкреслює важливість розвитку культурно чутливих підходів до співпраці; необхідність включення медіаторів, асистентів учителя та соціальних працівників; потребу у зменшенні упереджень та підвищенні довіри між школою та ромськими громадами; важливість створення доступних форматів комунікації (месенджери, короткі консультації, домашні візити, зустрічі у громаді).

Література

1. Бондаренко І. О. Індивідуальний підхід у навчанні дітей з культурними особливостями. Київ : НПУ ім. М. Драгоманова, 2021. С. 45–52.
2. Гаврилюк Т. П. Партнерство школи та родини у вихованні дітей з національних меншин. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2019. С. 101–110.
3. Херсонський державний університет. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами. Херсон, 2020. С. 23–37.
4. Ковальчук О. В. Соціально-педагогічні проблеми інтеграції ромських дітей у систему освіти. Чернівці : ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 2018. С. 58–66.
5. Концепція безпечного освітнього простору. Міністерство освіти і науки України. Київ, 2020–2023. С. 5–18.
6. Міністерство освіти і науки України. Інклюзивна освіта : стратегія розвитку. Київ, 2021. С. 33–41.
7. Полівко Л. Ю. Соціально-педагогічні аспекти при роботі з ромськими спільнотами. *ResearchGate*. 2023. С. 15–22.
8. Прохоренко Л. І. Психологічний супровід дітей з особливими потребами та їхніх родин в умовах кризових викликів. Київ : НАПН України, 2021. С. 74–82.
9. Сидоренко Н. М. Інклюзивні методики у роботі з дітьми з вразливих груп. Харків : ХНПУ ім. Г. Сковороди, 2022. С. 90–97.
10. Український центр прав людини. Стереотипи щодо ромських дітей в освіті. Київ, 2019. С. 14–22.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПІДТРИМКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УКРАЇНСЬКИХ СЕКТОРАХ ШКІЛ ГРУЗІЇ

Даріко Черних, Грузія

Повномасштабна агресія Росії проти України спричинила масове вимушене переміщення дітей шкільного віку до країн Європи, зокрема до Грузії. Відкриття українськомовних секторів у грузинських державних школах стало відповіддю на потребу забезпечити безперервність навчання та зберегти національну ідентичність українських дітей у середовищі вимушеної міграції [1; 11; 12]. Одночасно міжнародні організації підкреслюють важливість поєднання інтеграції в освітній простір країни перебування із підтримкою

<i>шкільного віку</i>	
КАРЕТНА Ольга <i>Вплив соціокультурних факторів на розвиток критичного мислення молоді</i>	101
КНЯЖЕВА Ірина <i>Методична культура як умова ефективності професійної діяльності майбутніх викладачів закладів фахової передвищої та вищої освіти</i>	105
ЛЕОНОВА Вероніка <i>Завдання і зміст ознайомлення дітей з українським народознавством у закладах дошкільної освіти</i>	107
ОЛЕНЦЕВИЧ Наталія <i>Штучний інтелект: нові тренди на ринку праці і в освіті</i>	110
РУБАНЕЦЬ Олександра <i>Наукові дослідження та освітній менеджмент</i>	113
СВИНАРЕНКО Дмитро <i>Сучасні тенденції управління конкуренцією за людський капітал</i>	115
УСЕЇНОВ Імран <i>Соціальне партнерство як інструмент управління закладами освіти в умовах воєнного стану</i>	118
ЧЕРНЕНКО Наталія, БРИНЗА Ірина <i>Психолого-педагогічна підтримка ромських дітей у навчанні: значення родинного та шкільного середовища</i>	121
ЧЕРНИХ Даріко <i>Інноваційні підходи до підтримки національної ідентичності в українських секторах шкіл Грузії</i>	126
ЧОРНОМОРДЕНКО Дмитро <i>Свобода і контроль: філософські роздуми про приватність у ХХІ столітті</i>	130
ГАЛІЦАН Ольга <i>Акме-орієнтоване середовище педагогічного університету: інноваційні пошуки та тенденції акмепрофесіогенезу вчителя</i>	133
ШТРЕБЛЄВ Михайло <i>Роль soft skills для становлення вчителя як фасилітатора: сучасні пошуки інноваційних підходів</i>	134